

Muistokirjoitus

Irma Kaarina Halonen (1951–2011)

Läheisen kollegan menehtyminen järkytti mediatutkijoita kesän kynnyksellä. Irma Kaarina oli feministisen mediatutkimuksen uranuurtaja ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Hän tutustui naistutkimukseen aikana, jolloin se kiinnittyi vielä tukevasti yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Monet feministisen mediatutkimuksen kansainväliset pioneerit ovat olleet taustaltaan joko elokuvatutkijoita tai journalistejä. Irma Kaarina opiskeli toimittajaksi, vaikka tekikin valtaosan urastaan yliopistossa tulevia media-alan ammattilaisia kouluttaen. Savonlinnan taidelukion jälkeen (1970) Tampereen yliopistossa aloitetut radio- ja televisiolinjan opinnot näyttivät nivoutuvan hyvin nuoren opiskelijan taiteellisiin intresseihin. Opinnot sujuivat nopeasti; perustutkinnosta lisensiaatin tutkintoon (1975) aikaa kului vain viitisen vuotta. Assistentin tehtävien ohessa valmistui vielä kielen, viestinnän ja toiminnan teoriaa käsittelevän väitöskirjan käsikirjoitus. Esitarkastuksessa saadut ristiriitaiset lausunnot (1982) johtivat kuitenkin tilanteeseen, ettei väitöskirjakäsikirjoitusta koskaan julkaistu. Yhtenä syynä oli tutkimuksen marxilainen kulttuurihistoriallinen viitekehys. Kolmikymppinen tekijä joutui ikävällä tavalla kohtaamaan aikansa tieteelliset koulukuntakiistat.

Uransa aikana Irma Kaarina toimi sekä määräaikaisena apulaisprofessorina, professorina että viimeksi Turun yliopiston mediatutkimuksen lehtorina. Toimittajakokemusta kertyi puolestaan Ilta-Sanomien radio- ja televisiokriitikkona vuosina 1981–1985. Tasa-arvoasian neuvottelukunnan asiantuntijajäsenyys ja pohjoismaisen ministerineuvoston *Massmedia och jämställdhet* -ohjausprojekti tutustuttivat Irma Kaarinan sekä suomalaisiin vaikuttajanaisiin että norjalaisiin, ruotsalaisiin ja tanskalaisiin viestinnän alan naistutkijoihin. Hän oli 1980-luvun alussa mukana Yleisradion sukupuolittavien ohjelmasisältöjen kartoittamisessa ja myöhemmin (1995) televisio-uutisia käsittelevässä projektissa. Niiden pohjalta tehdyt tutkimusraportit tarjoavat edelleen tärkeän historiallisen vertailuaineiston nykyhetken mediasisältöjen analyysille. Yllättävän vähän sisällöt ovat muuttuneet ja vielä yllättävämpää on, etteivät sukupuolen teoretisoinnit näytä edelleenkaan yltävän miespuoliseen toimijuuden tarkasteluun. Näitä asioita Irma Kaarina oli pohtimassa myös monissa pohjoismaisissa ja kotimaisissa tutkijatapaamisissa. Tiedotusopillisen yhdistyksen puheenjohtajana hän oli lisäksi vastuussa *NordMedia*-konferenssin järjestelyistä Suomessa vuonna 2007.

Opettajana Irma Kaarina oli ennakkoluuloton, uusia ajatuspolkuja aukova tutkijapersoona, joka innosti opiskelijoitaan tarttumaan vaikeisiinkin aiheisiin. Kurssit olivat teoreettisesti haastavia. Feministinen mediatutkimus tai kuten vielä parikym-

mentä vuotta sitten ilmaistiin, tiedotusopillinen naistutkimus, alkoi vetää opiskelijoita puoleensa naisliikkeen toisen aallon rantautuessa tiedemaailmaan. Naistutkimusta hyödyntäviä graduja alkoi valmistua ja samalla syntyivät myös Irma Kaarinan *Tiedotustutkimuksen* päätoimittajana kokoamat naisteemanumerot. Tampereen Tutkijanaisten puheenjohtajana ja varanpuheenjohtajana vuosina 1987–1988 toimiesseen Irma Kaarina oli perustamassa naistutkimuksen opintokokonaisuutta. Tuohon aikaan yhteys sosiologian, sosiaalipolitiikan, politologian, historian ja psykologian naistutkijoihin oli tärkeä perusta myös tiedotusopin naistutkimuksen kehittämiseksi. Näkökulma oli siis laajempi kuin pelkästään viestintätieteellinen, tieteidenvälisyys ja poikkitieteellisyys kukoistivat. Luennoilla käsitellyt artikkelit saattoivat käsitellä yhtä hyvin organisaatorakenteiden yhteyttä sukupuoleen kuin suomalaisen hyvinvointivaltion naisystävällisenä pidettyä historiaa.

Uusista tutkimusavauksista seurasi myös leimautuminen: Irma Kaarinasta tuntui välillä, että häntä pidettiin kapeasti vain ”naistutkijana”, jonka ei oletettukaan hallitsevan alan muuta keskustelua. Tällaiset kategorisoinnit ovat edelleen osa tiedeyhteisön vallankäyttöä. Kuitenkin feministiseen tutkimukseen on aina kuulunut olennaisena osana kunkin tiedeperustan perusteellinen arviointi. Tähän Irma Kaarinakin ryhtyi purkaessaan julkisuusteoreettisesta näkökulmasta journalismin sukupuolittuneita rakenteita – jo vuosia ennen tiedotusopin varsinaista habermasilaista käännettä. *Tiedotustutkimuksessa* julkaistuissa artikkeleissa pohdittiin muun muassa sitä, miten ja millaisissa yhteyksissä naispuolisesta toimijasta tulee uutinen. Ranskalaisista feminismiä hyödyntävä sukupuolikriittinen väitöskirja journalismista hyväksyttiin 1999.

Irma Kaarina oli väitöshetkellä toiminut kymmenisen vuotta Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen laitoksella lehtorina. Tämä innosti lukemaan journalismin tutkimuksen ohella myös elokuvatutkijoiden tekstejä, uskontotieteilijöitä ja ranskalaisfilosoifeja. Irma Kaarina koki lukevansa ja opiskelevansa jo kolmatta tutkimusalaa ja puhetapaa. Mediatutkimuksen oppiaineessa vallinnut ilmapiiri oli suotuisa tieteellisten rajojen ylityksiin. Vuonna 1982 hylätty väitöskirjatekstin pohjalta syntyi metodologinen artikkeli teokseen *Mediatutkimusta käsittämässä* (toim. Seija Ridell & Pasi Väliaho & Tanja Sihvonen, 2006). Turun kaudelle osui kuitenkin yksi pettymys. Tutkijana ja opettaja kertynyt kolmenkymmenen vuoden kokemus ei riittänyt professorin viran saamiseen, puhumattakaan, että sen perusteella olisi tullut edes noteeratuksi pätevänä professorin virkaan.. Tästäkin tyrmäyksestä hän näytti vielä selviävän. Kokemuksistaan akateemisen maailman virtauksissa Irma Kaarina kirjoitti yhteisessä kirjassamme *Välittämisen tilassa - feminististä mediatutkimusta synnyttämässä* (2007).

Suomen Akatemian naistutkimuksen arviointiraportti (2002) suivaannutti viestinnän alan ainelaitoksilla naistutkimusta tehneet opettajat. Raportti herätti meidät, neljä viestinnän ja mediatutkimuksen naistutkimuksesta väitellyttä tohtoria pohtimaan, mihin historiamme on kadonnut. Kirjaa tehdessämme kokoonnuimme tekstien äärellä neljän vuoden ajan eri paikoissa, Henrikan Tammisaaren huvilalla sekä Helsingin, Tampereen ja Turun kahviloissa ja yliopistoissa. Emme väittäneet

olevamme enempää uhreja kuin sankareitakaan, vaan halusimme kuvata niitä akateemisia prosesseja ja henkilökohtaisia ratkaisuja, joiden puitteissa olimme rakentaneet tutkijoiksi ja opettajiksi. Muistelutyö oli rankkaa, aktiivisesti unohdettujen loukkausten ja epäonnistumisten esiintulo oli välillä ahdistavaa. Puheoikeuden lunastaminen oli edellyttänyt ja vaatii edelleen strategioita ja taktiikoita, sovittautumista, vikurointeja ja neuvotteluja valtavirran kanssa. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet, aika, paikka ja tieteen tila määrittävät hyvin paljon sitä, miltä naistutkijan elämä muiden ja omissa silmissä näyttää. Näiden asioiden rehellinen ja avoin läpikäynti lähensi myös meitä neljää entisestään. Uskoisimme, että tämä antoi uusia voimia myös Irma Kaarinalle.

Irma Kaarinan kohdalle sattui elämän varrella monta läheisen kuolemaa. Surun ohella oli myös paljon henkilökohtaisesti iloisia asioita. Tytär oli kasvanut aikuiseksi, ja Irma Kaarina itse avioitui uudelleen viime kesänä. Elämä näytti onnelliselta ja pohdimme häätjuhlan keskellä sitä, että voisimme kokoontua taas vanhalla porukalla päivittämään eloamme ja ehkä ryhtymään vielä yhdessä johonkin projektiin. Tätä emme ehtineet enää tehdä. Meille kolmelle jälkeen jääneelle on kuitenkin tärkeää pitää esillä Irma Kaarinan roolia suomalaisen feministisen mediatutkimuksen uranuurtajana, rajoja rikkovana opettajana, läheisenä kollegana ja sinnikkäänä naisten aseman puolustajana. Ennen kaikkea hän säilyy mielissämme persoonana, joka oli aidosti solidaarinen, muista välittävä ja syvästi tunteva ihminen. Kun kuvat himmenevät, kuulomuistissa on vielä tallella Irma Kaarinan sytyttävä hyväntuulinen nauru.